

Islams nevrologiske røtter

*Michael 2024; 21 (Supplement 33): 51–53.
doi:10.5617/michael.11703*

Religionshistorien er full av beretninger om mennesker som er blitt kontaktet av sin gud eller guder, har sett guden eller gudens sendebud og fått befalinger fra guddommen. De aller fleste av disse beretninger kan ikke bedømmes som annet enn konkrete opplevelser for fortelleren. Noen få gir opplysninger som antyder at opplevelsen kanskje har vært en del av et nevrologisk sykdomsbilde.

Hjernen kan under visse omstendigheter produsere sanseinntrykk på egen hånd. Disse sanseopplevelsene – syn, hørsel eller andre fornemmelser – er altså ikke reelle og kalles hallusinasjoner (1). Alle mennesker kan bli hallusinerte. En person som holdes våken over flere dager, blir nesten alltid hallusinert. I våre dager er effektene av inntak av rusmidler, som LSD og meskalin, velkjente. To nevrologiske tilstander kan gi hallusinasjoner i anfall, som oftest syns- og hørsels-hallusinasjoner, men også andre sanseopplevelser. Tilstandene er klassisk migrene og epilepsi. Mellom anfallene kan personene være helt uten noen form for helseplager.

Epilepsi er ikke en sykdom, men et symptom på at «noe» irriterer hjernebarken. Dette «noe» kan være hva som helst av skader, arvelige tilstander eller sykdommer. Epilepsi er en relativt vanlig forekommende tilstand. Hvis irritasjonen av hjernebarken overstiger en viss grense, begynner noen millioner nerveceller å lage elektriske impulser i takt. Denne elektriske «stormen» kan bre seg utover hele hjernen og gi det velkjente bildet av et stort epileptisk anfall: Personen mister bevisstheten, får kramper og faller om. Hvis irritasjonen holder seg til et begrenset område i hjernen, kan vi få et såkalt fokalt anfall. Anfallet vil da preges av hvor i hjernen den utløsende irritasjonen sitter. 25 % av alle epileptiske anfall er utløst fra tinninglappen. De ble tidligere kalt komplekse, partielle anfall: Partielle fordi pasienten ikke er bevisstløs, men mer i en tilstand av fjernhet eller transe, komplekse fordi

pasienten kan oppleve forskjellige, ikke reelle, sanseinntrykk. Ikke sjelden er disse sanseopplevelsene syns- eller hørselshallusinasjoner. 1 % av tinninglappsanfallene gir religiøse opplevelser. Det er såpass ofte at mange nevrologer vil ha støtt på epileptikere med slike anfall. Noen anfall gir en paradisk lykkedefølelse (som forfatteren Dostojevski og hans figur fyrst Mysjkin i romanen *Idioten*), noen ser engler eller hører engler snakke, eventuelt hører de også Guds røst. Innholdet i slike opplevelser er helt preget av egen kulturell bakgrunn: Buddhister «ser» ikke erkeengelen Gabriel.

Koranen, islams grunnleggende tekst, er ikke skrevet av Profeten Muhammed. Tekstene er nedskrevet senere av flere forfattere og redigert. Den eldste delen er overveiende teologisk, den yngre (al-medinah) er mer politisk med juridiske lover og regler (2). Den eldste delen ble delvis meddelt Muhammed av erkeengelen Gabriel (Dsjibril) på fjellet Hira. Araberne oppfattet seg som etterkommere av Abraham og deres forestillingsverden var preget av de samme personer, begreper og forestillinger som deres jødiske naboer. Koranen forteller at erkeengelen Gabriel åpenbarte seg for Muhammed. Han ble veldig forskrekket og prøvde å vende seg vekk, men engelen sto fortsatt foran ham. Nevrologen oppfatter da dette slik at engelen ikke var utenfor Muhammed, men var en hallusinasjon produsert i hans egen hjerne. Videre beretninger sier at Muhammed under sine åpenbaringer var i en slags transe, han kunne ligge på jorden, svettet og hadde sitringen i kroppen.

Når nevrologen summerer dette, blir det bildet av et anfall hvor Muhammed hadde redusert bevissthet, hadde hørsels- (Gabriel snakket til ham) og visuelle hallusinasjoner, mulig motoriske fenomener (sitret) og svettet (affeksjon av det autonome nervesystemet?). Dette er, igjen for nevrologen, et klassisk komplekst, partielt epileptisk anfall med religiøse opplevelser hos et på forhånd sterkt religiøst engasjert menneske (3). På Muhammeds tid (ca. 570–632) var slike forklaringer helt ukjente. *Så* man Gabriel, så *var* Gabriel der, og noen annen forklaring enn at han var sendt av guddommen, fantes ikke. Nevrobiologiske fenomener synes å ha spilt en viktig rolle for islams religionsstifter.

Litteratur

1. Sachs O. *Hallucinations*. New York, NY: Alfred A. Knoph, 2012.
2. *The QUR'AN. An interpretation by Marmaduke Pickthall*. London: The Folio Society, 2008.
3. Stien R. Hjernesykdommer og åpenbaringer. *Michael* 2018; 15: Supplement 22: 15–25. <https://www.michaeljournal.no/article/2018/06/2-Hjernesykdommer-og-%C3%A5penbaringer> (lest 8.7.2024).

Ragnar Stien
ragnarstien@hotmail.com
Oslo

Ragnar Stien er pensjonert neurolog og tidligere overlege ved Neurologisk avdeling, Rikshospitalet og Ullevål sykehus.